ISSN: 1308-4445 YIL: 2020 CİLT: 13 SAYI: 31

MAD MOTİF AKADEMİ

HALKBİLİMİ DERGİSİ

MOTİF ACADEMY JOURNAL OF FOLKLORE

Halk Bilimi
Antropoloji
Etnoloji
Sosyoloji
Müzikoloji
Kültür İncelemeleri
Edebiyat
Dil Bilimi

Bu sayıda:

Afina BARMANBAY
Aynur KOÇAK
Ayşe SEZER
Ayşe Lütfiye POÇANOĞLU
Cafer ERDAL
Dilara Nergishan KOÇER
Fatih ŞAYHAN
Fidan UĞUR ÇERİKAN
Filiz GÜVEN
Gönül REYHANOĞLU
Gülnaz ÇETİNKAYA
Hasan KIZILDAĞ
Hatice ŞİRİN
Hülya ÇEVİRME
Hüseyin YURTTAŞ
Işılay KARA TEKGÜL
Keziban SELÇUK
Mehmet Ali YOLCU
Melek YAVUZ
Saygın Kamil CELEPOĞLU
Sıdıka Sibel SEVİM
Şamil ÇAN
Şınaray BÜRKÜTBAYEVA
Tuba MARMARA

MAD MOTİF AKADEMİ

31

MOTİF AKADEMİ HALKBİLİMİ DERGİSİ
Motif Academy Journal of Folklore

ISSN: 1308–4445

2020, Yıl/Year: 13, Cilt/Volume: 13, Sayı/Issue: 31

Sahibi/Owner
Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı
(The Motif Foundation of Folklore Education)

Editör/Editor
Prof. Dr. Mehmet AÇA
(Marmara Üniversitesi-Türkiye)

Yayın Kurulu/Editorial Board
Prof. Dr. Mehmet AÇA *(Marmara Üniversitesi-Türkiye)*
Prof. Dr. Gürbüz AKTAŞ *(Emekli-Ege Üniversitesi-Türkiye)*
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU *(Hacettepe Üniversitesi-Türkiye)*
Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ *(İstanbul Üniversitesi-Türkiye)*
Prof. Dr. Joanna KULWİCKA-KAMİŃSKA *(Nicolaus Copernicus University-Poland)*
Prof. Dr. Aynur KOÇAK *(Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye)*
Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY *(Azerbaycan Milli Elmler Akademisi-Azerbaijan)*
Prof. Dr. Diliara USMANOVA *(Kazan Federal University-Tataristan/Russian Federation)*
Prof. Dr. Violetta WRÓBLEWSKA *(Nicolaus Copernicus University-Poland)*
Doç. Dr. Mustafa AÇA *(İzmir Demokrasi Üniversitesi-Türkiye)*
Doç. Dr. Galina MİŞKİNİENE *(Vilnius University-Lithuania)*
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU *(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Türkiye)*

Redaksiyon & Dizgi
Buse Asena KARA
Serap CENGİZ

Baskı/Print
Universal Copy Center-KTÜ Kanuni Kampusu/Trabzon

♦♦♦

Bu Sayının Hakemleri/Referees of This Issue

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Murat CERİTOĞLU (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Şükrü DURSUN (Konya Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet EKİZ (Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ (İstanbul Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet OKUR (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÖNER (Ege Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR (Hacettepe Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Ali SELÇUK (Erciyes Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet TALİMCİLER (İzmir Bakırçay Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Serkan ACAR (Ege Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa AÇA (İzmir Demokrasi Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU (Giresun Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Sedat BAHADIR (Artvin Çoruh Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet ÇEVİK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Hakan DEDEOĞLU (Hacettepe Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Meriç HARMANCI (Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI (Aksaray Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Cemile KINACI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Selçuk PEKER (Necmettin Erbakan Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Kamuran Özlem SARNIÇ (Akdeniz Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Aslı BÜYÜOKUTAN TÖRET (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Cevdet AVCI (Gaziantep Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Berna AYAZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Tuğrul BALABAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Nagihan ÇETİN (Antalya AKEV Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Süleyman FİDAN (Gaziantep Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Pınar ÇALIŞKAN GÜNEŞ (Dokuz Eylül Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Mustafa DİNÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Gözde GÜNGÖR (Sinop Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Muhammet Lütfü KINDIĞILI (Atatürk Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Zerrin KÖŞKLÜ (Atatürk Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Abonoz KÜÇÜK (Giresun Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Mutlu ÖZGEN (Vakıflar Genel Müdürlüğü-Türkiye)
Dr. İlknur DOĞU ÖZTÜRK (Doğuş Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Bilgehan Ece ŞAKRAK (İstanbul Kültür Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Savaş TAŞ (İzmir Demokrasi Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Fatma TEKİN (Ege Üniversitesi-Türkiye)

♦♦♦

Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, üç aylık periyotlarla yılda dört kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi'nde yayınlanan tüm yazıların hukukî açıdan, dil, bilim açısından bütün sorumluluğu yazarlarına ait olup, yayın hakları telif devri yoluyla Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı'na devredilir. Dergide yayınlanan yazıların yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu, dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir. Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez. Anket, mülakat ve gözlem gibi nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanan makaleler, Etik Kurul Belgesi ibraz edilmesi koşulu ile yayınlanır. Dergide yer alan yazıların dijital baskı, grafik tasarım, uluslararası indekslere tanıtılması ve sekretarya giderleri için değerlendirme süreci başlangıcında Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı'na bağış talep edilmektedir.

♦

Motif Academy Journal of Folklore is a refereed journal published quarterly, four times a year. All the responsibilities of all articles published in the Motif Academy Journal of Folklore belong to their authors in terms of legal, language and science, and their publishing rights are transferred to the Motif Folk Dances Education and Training Foundation through copyright transfer. The language of publication of the articles published in the journal is Turkish and English. It cannot be printed or reproduced in any or all manner without the written permission of the publisher. The Editorial Board is free to publish the articles sent to the journal. Articles sent to the journal are not refundable. Articles prepared using qualitative and quantitative research methods such as surveys, interviews and observations are published on condition that the Ethics Committee Document is submitted. Donations are requested to the Motif Folk Dances Education and Training Foundation at the beginning of the evaluation process for digital printing, graphic design, international indexes and the secretariat expenses of the articles in the magazine.

♦♦♦

Temsilcilikler/Representations

Türkiye/Domestic

Ankara: Prof. Dr. Nezir TEMUR
Ardahan: Dr. Fatih ŞAYHAN
Bandırma: Dr. Berna AYAZ
Balıkesir: Dr. Yonca ALTINDAL
Çanakkale: Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU
Edirne: Dr. Selma SOL
Eskişehir: Doç. Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET
Gaziantep: Dr. Süleyman FİDAN
Giresun: Dr. Abonoz KÜÇÜK
İstanbul: Doç. Dr. Nursel UYANIKER
İzmir: Doç. Dr. Mustafa AÇA
Kırklareli: Prof. Dr. Bülent BAYRAM
Konya: Doç. Dr. Selçuk PEKER
Nevşehir: Dr. Serkan KÖSE
Trabzon: Dr. Berk YILMAZ

Yurt Dışı/Abroad

Belarus: Dr. Kristina LAVYSH
Kosova: Doç. Dr. Nuran MALTA MUHAXHERİ
Litvanya: Doç. Dr. Galina MİŞKİNİENE
Ukrayna: Doç. Dr. Tudora ARNAUT
Polonya: Dr. Kamila STANEK
Rusya Federasyonu: Prof. Dr. Elfine SIBGATULLİNA

♦♦♦

İletişim:

http://dergipark.org.tr/mahder & motifakademidergisi@gmail.com
Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı
Derviş Ali Mah. Kariye Yağhanesi Sokak No: 5 Fatih-İstanbul
0505-3785167 / 0505-5715444

Motif Akademi Halkbilimi Dergisi aşağıda belirtilen indeksler tarafından dizinlenmektedir:

ULAKBİM Tr Dizin *(Uluslararası Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi)*

DOAJ (Directory of Open Access Journals)

RESEARCHBIB (Academic Resource Index)

ERIHPLUS (*European Reference Index For The Humanities And Social Sciences)*

CEEOL (*Central And Eastern European Open Library*)

MLA (*Modern Language Association*)

SIS (Scientific Indexing Services)

OAJI (Open Academic Journals Index)

ASOS Index *(Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)*

SOBİAD (*Sosyal Bilimler Atıf Dizini*)

İdealonline

İÇİNDEKİLER – CONTENTS

♦

Araştırma Makaleleri:

AYNUR KOÇAK – IŞILAY KARA TEKGÜL……960

Bilgeliğin Tacını Takan Alp Salur Kazan

Alp Salur Kazan Wearing The Crown Of Wisdom

FİLİZ GÜVEN……977

Dede Korkut Hikâyelerinde Otağın Toplumsal İnşası ve Toplumsal Cinsiyet

Social Construction Of Marquee And Gender In Dede Korkut Stories

FATİH ŞAYHAN……994

Cilgayak Festival Among Altaic Turks In The Context Of Collective Consciousness And Sense Of Belonging

Biz Bilinci ve Aidiyet Olgusu Bağlamında Altay Türklerinin Cılgayak Bayramı

MEHMET ALİ YOLCU – SAYGIN KAMİL CELEPOĞLU……1003

Trakya'da Yaşayan Amuca Bektaşilerinde Nevruz Erkânı

The Erkân Of Nowruz In Amuca Bektashis Living In Thrace

HASAN KIZILDAĞ……1025

Atasözlerinin Salgın Hastalık ve Etkilerinden Koruma İşlevi: COVID-19 Salgını ve Türk Atasözleri

Protection Function Of Proverbs From Pandemics And Effects: COVID-19 Pandemic And Turkish Proverbs

AYŞE SEZER……1040

Dedikodu, Mekân ve Statü

Gossip, Place And Status

ŞAMİL ÇAN – CAFER ERDAL……1056

Savaşta Orduya Yardım Etme Motifinin Türk Şamanlığındaki Kökeni Üzerine

The Spells Used By Turkish Army In War And On The Root Of Motif Of Helping The Army In War Aboard Turkish Shamanism

HÜLYA ÇEVİRME……1073

A Cultural Approach To Earthquake Coping Strategies: Examples Of Turkish Folk Poems And Memorates

Depremle Başa Çıkma Stratejilerine Kültürel Bir Yaklaşım: Türk Halk Şiirleri ve Memoratları Örnekleri

FİDAN UĞUR ÇERİKAN……1088

Televizyon Dizilerinden Örneklerle "*Kıskançlığa Dayalı Kötülük*" Temsili

Representation Of "Evil Based On Jealousy" With Samples From The Television Series

GÜLNAZ ÇETİNKAYA……1101

Algısal Yapıdan Kavramsal Sembolik Yapıya Geçiş Sürecinde Efsanelerde Geleneksel Deneyim Bilgisi

Traditional Experience Knowledge In Legends In The Process Of Transition From Perceptual To Conceptual Symbolic Structure

GÖNÜL REYHANOĞLU – MELEK YAVUZ……1118

İşlevsel Bakış Açısıyla Kilis'te Dam Kültürü

Flat Roof [Dam] Culture In Kilis By Functional View

AFİNA BARMANBAY……1141

Vidâdi, Vâgif ve Zâkir'in "Turnalar" Şiirleri Üzerine Bir İnceleme

The Study Of 'Turnalar' Poems Of Vidadi, Vagif And Zakir

AYŞE LÜTFİYE POÇANOĞLU……1156

Konya Müzelerinde Bulunan Kadın Cepkenlerindeki Kordon Tutturma Örnekleri

Examples Of Cord Holding In Women's Cepken At The Konya Museum

SIDIKA SİBEL SEVİM – TUBA MARMARA ……1175

Selçuklu Halı Motiflerinin Çağdaş Türk Seramik Sanatında Kullanımı

Usage Of Seljuk Carpet Motifs In Contemporary Turkish Ceramic Art

KEZİBAN SELÇUK – HÜSEYİN YURTTAŞ……1193

Doğu Karadeniz Bölgesi Dokumalarında Kompozisyon Düzenlemesi

Composition Arrangement In Eastern Black Sea Regional Weavings

DİLARA NERGİSHAN KOÇER.....1218
'İdeal Çocuk'tan 'Küresel Tüketici'ye: Türkiye'de Çocuk Dergileri ve Çocuk İmgesi
From 'Ideal Child' To 'Global Consumer': Children's Magazines And Child Image In Turkey

ŞINARAY BÜRKÜTBAYEVA – HATİCE ŞİRİN.....1238
Bağımsız Kazakistan'da Tatar Şiiri
Tatar Poetry In Independent Kazakhstan

Yayın ve Etik İlkeleri.....1248

Geliş Tarihi/Submission Date: 17.08.2020
Kabul Tarihi/Acceptance Date: 11.09.2020
DOI Number: 10.12981/mahder.781425
Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2020, Cilt: 13, Sayı: 31, 1003-1024.

Araştırma Makalesi
Research Article

TRAKYA'DA YAŞAYAN AMUCA BEKTAŞİLERİNDE NEVRUZ ERKÂNI*

◆

THE ERKÂN OF NOWRUZ IN AMUCA BEKTASHIS LIVING IN THRACE

Mehmet Ali YOLCU - **Saygın Kamil CELEPOĞLU*****

ÖZ: Toplumlar sadece maddi varlıklarından ibaret değildir. Onları diğer toplumlardan ayıran en önemli unsurları kültürel miraslarıdır. Birikimli olarak oluşan ve toplumun esas kimliğini oluşturan bu mirasların hem korunması hem de gelecek kuşaklara aktarılması, geçmiş ile gelecek arasında kurulacak köprülerin temellerini oluşturmaktadır. Bu kültürel miraslardan birisi olan Nevruz ya da bahar bayramı genel anlamda din ya da ulus ayrımı olmaksızın çok eski dönemlerden beri kutlanıla gelen bir bayram olarak karşımıza çıkmaktadır. Hemen hemen tüm toplumlar tarihsel süreç içerisinde kendi inanma ve gelenekleri ile yoğurarak, temelde amaç aynı olsa da Nevruz'a dair birtakım inanmalar ve gelenekler oluşturmuşlardır. Günümüzde daha çok Trakya ve Bulgaristan'ın bu bölgeye olan sınırında yaşayan Amucalar da Nevruz'a dair geleneklerini ve bu gelenekler etrafında oluşan inanmalarını canlı tutan ender topluluklardan biridir. Bu çalışmada geçmişten getirdikleri kültürel miraslarının yanında çeşitlenme ve değişiklikler ile zengin bir kültürel birikime ve inanç çeşitliliğine sahip olan Amucaların Nevruz'a dair inanma ve uygulamaları, saha araştırması yoluyla derlenmiş ve veriler analiz edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Amucalar, Nevruz, Bektaşilik, Trakya, gelenek.
ABSTRACT: *Societies are not merely their material assets. What distinguishes them from other societies is their cultural heritage. Both the conservation and the transfer of these legacies, which are cumulative and constitute the main identity of the society, to the future generations constitute the foundations of the bridges between the past and the future. Nowruz or spring festival, which is one of these cultural heritages, is a festival that has been celebrated since the archaic period without any distinction between religion and nation. Each society has created some beliefs and traditions about nevruz, even though the aim is the same, by kneading them with their own beliefs and traditions in the historical process. Today, the Amucas, who live mostly on the border of Thrace and Bulgaria, are also one of the rare communities that keep alive the traditions of Nowruz and their beliefs around these traditions. In this article, we have tried to compile through field research of the beliefs and practices of Amucas, which have a rich cultural accumulation and diversity of belief, as well as diversification and changes along with their cultural heritage from the past.*
Keywords: *Amucas, Nowruz, Bektashism, Thrace, tradition.*

* Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince SYL-2019-3101 numaralı "Trakya'da Amuca Folkloru" adlı BAP projesi kapsamında desteklenmiştir. Çalışmada danışmanlığını Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu'nun yaptığı, Saygın Kamil Celepoğlu tarafından hazırlanan "Trakya'da Amuca Folkloru" adlı yüksek lisans tezi için elde edilen saha verilerinden yararlanılmıştır.
** Doç. Dr. - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Çanakkale - mehmetaliyolcu@comu.edu.tr (ORCID ID: 0000-0001-7688-287X)
*** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD Lisansüstü Öğrencisi / Çanakkale - saygincelepoglu@yahoo.com (ORCID ID: 0000-0003-0619-5497)

This article was checked by Turnitin.

Giriş

Neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan ve insanların yüzyıllar boyunca inanışları, deneyimleri ve gözlemleri sonucu oluşan birikimlerini ifade eden kültürel miras kavramı toplulukların ulus olma yolunda ihtiyaç uyduğu en önemli unsurlardan biridir. Bunun bilincinde olan uluslar kültürel miraslarını korumaya ve bu mirasları gelecek kuşaklara aktarmaya büyük önem vermişlerdir. Kültürel miras olarak adlandırdığımız yapılar, inançlar ve bu inançlar etrafında oluşan uygulamalar; çevresel faktörler, göç ya da popüler kültürün baskısı ile değişebilmekte hatta bu faktörlere yenik düşerek yok olabilmektedir. Bu farklılaşma ve yok oluş çağdaş toplumların geçmişleri ile bağlarının zayıflamasına hatta kopmasına yol açabilmektedir. Kültürel miras içerisinde değerlendirilen gelenek ve inanmalardan olan Nevruz'a dair günümüze değin topluluk ve yöre bağlamında çok sayıda araştırma yapılmıştır.

Bu çalışmada, Trakya ve yoğun olarak Bulgaristan'ın bu bölgeye sınır olan bölgesinde yaşayan Amucaların Nevruz'a dair inanmalarının yanında Amuca kimliği ve Amucaların inançları bağlamında Nevruz'la ilişkili oluşturdukları gelenekler ele alınmıştır. Bulgaristan'daki bazı yerleşim yerlerini de içerisine alan Amuca evreni içerisinde örneklem olarak Trakya bölgesini tercih etmemizin sebebi, gerek kültürel gerek de inanç bazında söz konusu bölgede Amuca kimliğinin varlığını net olarak sürdürmesi ve araştırma konusuna dair geleneklerin halen yaşatılıyor olmasıdır.

Tarihin farklı dönemlerinde çeşitli nedenlerden ötürü göç etmek zorunda kalarak günümüzde dağınık bir yerleşim özelliği gösteren Amucalar; Edirne, Kırklareli, Tekirdağ'a bağlı yerleşim birimlerinde ve Bulgaristan'da Türkiye sınırına yakın yerleşimlerde yaşayan bir Türk topluluğudur. Ayrıca Balıkesir, Eskişehir ve Kars'ta da küçük bir nüfusa sahip olan topluluğun asıl kütlesi Trakya'da ve Bulgaristan'ın bu bölgeye olan sınırındadır.

Geçmişten getirdikleri kültürel miraslarının yanında çeşitlenme ve değişiklikler ile zengin bir kültürel birikime sahip olan Amucaların kökenlerine Rakka'da ulaşılmaktadır (Türkay, 2001: 175). Bu topluluk, tarihi kayıtlarda "Amuga", "Amuca" ve "Amucalı" adları ile yer almaktadır (Engin, 2004: 28). Günümüzde Amucalar, inanç bakımından çoğunlukla Bektaşiliğin Babagan Koluna mensup olan ve Balım Sultan Erkanı'nı yürüten bir topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Engin, 2014: 58). Ancak zaman içerisinde Trakya'da çeşitli nedenlerle Sünnileşen Amuca köyleri de bulunmaktadır. İnanç farklılıklarına bakılmaksızın değerlendirildiğinde Amucaların dağınık olarak Edirne ve İstanbul'da, toplu olarak da Tekirdağ ve Kırklareli'nde yaşamakta olduğu görülmektedir. Amucaların Trakya'daki toplu yerleşim yerleri; iki tanesi Tekirdağ, yirmi dört tanesi de Kırklareli'nde olmak üzere toplam 26 köyden oluşmaktadır (Engin, 2014: 68). Amucalar kökenlerinin Ertuğrul Gazi'ye dayandığını söylemekte ve isimlerinin buradan geldiğini belirtmektedirler.

Antik toplumlardan ilkel kabilelere kadar tarihte birçok toplumda baharın gelişi her zaman önemli bir olay olarak görülmüş ve buna bağlı olarak da bu mevsimsel döngü ritüel ve törenlerle kutlanmıştır. Ortaya çıkışı bağlamında, kökeni ne olursa olsun, Türk kültürü bakımından Nevruz'un önemli bir yere sahip olduğu bir gerçektir. Beydili'nin verdiği bilgilere göre (2004: 430-431), mitolojik metinlerde yaratılışın ilk günü Nevruz Bayramı'yla ilişkilendirilir. On iki hayvanlı Türk takviminde ise yılın başlangıcı ve baharın ilk günü Nevruz'dur. Sözcüğün aslı, Farsçada "yeni gün" anlamına gelen "nev-ruz"dan gelir. Eski Türklerde ona "yengi gün" de denilirdi. "Ergenekon" olarak da bilinen bu eski bayram, farklı Türk halklarında "Ulu Kün", "Bozkurt Çağan", "Nooruz", "Naurus", "Sultan Nevriz" ve benzeri şekillerde kullanılan Nevruz günü, yeni yılın ilk gününü bildirmiştir.

Mart ayının 21'ine rastlayan Nevruz, her ne kadar yılın veya baharın başlangıcı olarak görülse de özellikle ülkemizdeki Alevi, Bektaşi ya da diğer heterodoks gruplar tarafından daha farklı anlamlar içermektedir. Bektaşiler için, Nevruz'un bayram olarak görülme sebeplerinden ilki bu günün Hz. Ali'nin doğum günü olduğuna inanılmasıdır. Noyan'ın aktardığına göre (1995: 181), "*Nevruz eski martın dokuzunda başlar ki 21 Mart gününe denk gelir, üç gün sürer ve on ikisinde biter. ...Hz. Ali'nin doğumu zamanı, annesi Fatıma'nın Beytullah'ı tavaf ederken sancısı başlamış. Kendisine korkmaması, tavafını tamamlaması buyurulmuş. Ondan sonra gözden kaybolup Beytullah'ın içine girmiş, oradan ayın on ikisinde çıkmıştır*." Diğer bir sebep olarak Hz. Muhammed'in son haccı olan veda haccının arife gününün martın sekizine, bayramın da dokuzuna rastlaması ve hac dönüşü peygamberin çevresindekilere, "*Ben kimin mevlası [dost] isem, Ali de onun mevlasıdır*." dediğine inanılmasıdır (Özkırımlı, 1993: 202). Bunların yanında Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın evlendiği gün olduğuna inanılması, dördünce sebep olarak da Hz. Muhammed'in peygamberliğinin duyurulduğu gün olarak bilinmesi gibi hususlar sayılabilir (Noyan, 1995: 181).

Türk-İslam topluluklarının Nevruz'a dair inanmaları arasında Âdem'in Nevruz gününde yaratılmış olduğu, Âdem'le Havva'nın Arafat'ta o gün buluştuğu, yine o gün Allah'ın insandan kendisinin rab olduğuna dair söz aldığı, Nevruz'un Hz. Nuh'un Tufan sonrasında karaya ilk ayak bastığı gün olduğu, Hz. Yusuf'un kuyudan, Hz. Yunus'un balığın karnından Nevruz günü kurtulduğu ve Hz. İbrahim'in putları yıktığı günün de yine aynı güne rastladığına dair inanmalar bulunmaktadır (Gündüz, 2007: 61).

Nevruz, MÖ. 3. yüzyıldan beri Türkler arasında kutlanan bir bayramdır (Küçük ve Küçük, 2009: 199). Bu bayramla ilgili en erken referanslara İran kaynaklarında rastlanmasına rağmen (Gündüz, 2007: 61) Nevruz'un ilk olarak hangi toplumda kutlandığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Nevruz'un Türk topluluklarında eski dönemlerden beri kutlanıla gelen bir bayram olduğu bilinmektedir. Bu kutlamaların temelinde olan inanmaların başında Türklerin Ergenekon'dan çıkış gününün 21 Mart

gününe rastlamakta olduğu gelmektedir. On İki Hayvanlı Türk takviminde de yılın ilk günü 21 Mart'tır.

Amucalarda Nevruz Erkânı

Amucalarda yıl iki bölümden oluşmaktadır: Bunların ilki 7 Kasım'da başlayıp 21 Mart'ta sona eren birinci bölüm, ikincisi ise 21 Mart'ta başlayıp 7 Kasım'a kadar süren, bereket ve bolluğu simgeleyen ikinci bölümdür. Söz konusu toplulukta her iki aşama için de farklı inanç ve uygulamalar görülür. 7 Kasım'da Amuca köylerinin genelinde "Kasım kurbanı" adı verilen bir erkân ve ibadet formu uygulanır. Bu süreçte talip olunan mürşit[1] rehberliğinde önce ibadet sonra da "sofra erkânı" yapılmaktadır. Bu dönem kış aylarına girişin bir sembolüdür. Yılın diğer bir kısmı, bolluk ve bereket içerisinde geçmesi temenni edilen ve başlangıcı 21 Mart olan Nevruz'dur.

Amucalarda kutsal kabul edilen günlerde kurbanlar kesilmektedir. "Büyük kurban" olarak nitelendirilen kurbanlarda dörtlü semah yapılır. Nevruz da bu kurbanlardan birisidir. Aynı zamanda "Kırklar Bayramı" olarak ifade edilen Nevruz için açılan meydanlarda kırk adet çerağ uyarılır. On iki imamları simgeleyen çerağ tahtındakiler de bu kırk çerağa dâhildir. Diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Amucalarda da Nevruz öncesi yapılması gerektiğine inanılan bazı uygulamalar bulunmaktadır. Bunların başında atalar kültünün bir yansıması olan mezarlık ziyaretleri gelmektedir. Amucalar, Nevruz öncesi mezarlığa giderek ziyarette bulunur.

Bektaşilerde Nevruz sadece bir eğlence ya da bir anma günü değil aynı zamanda kötülüklerden arınma, özgürlüğe kavuşma için yapılan bir şükrün ifadesidir. Bu günle ilgili ateşten atlama, kurban kesme, tüm bayramlarda olduğu gibi erkenden kalkma, yeni elbiseler giyme, ibadet edilen yerlere gitme, Hacı Bektaş'ın "alın açıklığı" ve "gönül açıklığı" sözlerine ithafen süt, yumurta, tuz gibi beyaz renkli yiyecekleri tercih etme (Gündüzöz, 2015: 143), hayvanların yularlarının ve sırtlarındaki semerlerin çıkarılarak onları özgür bırakma (Türkdoğan, 2004: 126) gibi birçok uygulama karşımıza çıkmaktadır. Sayılan tüm uygulamalar "sultan" olarak adlandırılan Nevruz'un sadece bir bayram ya da kutlama olarak sınırlandırılmasının yanlış olduğunun en belirgin göstergelerindendir.

Amuca Bektaşileri arasında günümüzde hayvanların özgür bırakılması ve ateşten atlama uygulamaları görülmemektedir. Bayram olarak nitelendirilen Nevruz'un Bektaşiler tarafından yas günü olarak anılan Muharrem matemine denk gelmesi halinde sabahtan öğleye kadar Nevruz kutlanıp öğleden sonra tekrar mateme devam edildiği aktarılmaktadır (Noyan, 1995: 183). Bu durum Amucalarda da aynı şekilde uygulanmaktadır. "Sultan" olarak adlandırılan ve yıl içerisinde ibadet ve muhabbet açılan Nevruz erkânında erkânın yapılacağı dergâha ilk önce o dergâhın mürşidi "Hü dost" diyerek girer. İçeriye giren mürşit önce kapı

[1] Amuca Bektaşilerinin yerleşim yerlerinde ibadet işlerini yürüten inanç önderleri olup "Baba" olarak adlandırılırlar.

girişine sonra da "dâr"a[2] son olarak da mürşit postuna niyaz ederek yerine oturur. Niyazlar esnasında şu dua okumaktadır: "*Bismişah Allah Allah vel illahil meşriku vel magribu feeynama tevellu fesemme vechullah vel mürşidi mükerrem ül zatullah."*

Nevruz muhabbetine katılacak kişiler meydana girerken "peymançe"[3] halinde girişlerini yaparlar ve mürşit postunun karşısında niyaz ederler. Niyazdan sonra mürşidin karşısına gelen kişiler eğer "nasipli"[4] ise mürşidin avcunun içini[5] değilse de mürşidin elini öperler. Mürşit gelen kişileri üç kez öper ve gelen kişiler mürşit postunun yanından ayrılır. Nevruz muhabbetine katılacak olan kişilerin "meydan evi"ne[6] gelişi tamamlanınca mürşit bir konuşma yapar. Bu konuşmada Nevruz'un Bektaşilerde neden önemli olduğu ve neden bayram olarak kutlandığı hakkında bilgiler verilir. Nevruz'un Amuca Bektaşilerinde neden önemli olduğu konusunda ele alınan temel hususlar literatürde karşımıza çıkanlarla büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Amucalarda Nevruzun kutsallığına dair hususların başında bu günün Hz. Ali'nin doğum günü olduğuna inanılması gelmektedir. Konuyla ilgili Kırklareli Lüleburgaz Yenibedir köyü Ali Haydar Baba Dergâhı mürşidi Mehmet Şilli'nin anlattıklarını aynen aktarıyoruz:

> *"Fatıma Anamızın sancısı tutunca Kâbe'ye doğru koşmaya başlar. Üç gün orada kaldıktan sonra Hz. Ali'yi dünyaya getirir. Hz. Ali'yi ilk yıkayan kişi Hz. Muhammed'dir ve onu yıkayıp Ali adını verir. Fatıma Anamız 'ben rüyamda aslan gördüm, adı Haydar olsun' deyince Peygamber Efendimiz o zaman 'adı Aliyel Mürteza, lakabı da Haydar olsun' der. Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi yıkarken ağlamıştır. Fatıma Anamız neden ağladığını sorunca 'ben ölünce de beni yıkayacak tek kişi o olacak' cevabını verir. O yüzden Hz. Ali Efendimizin doğum günü olduğu için Nevruz bayramdır."* (K.K. 8).

Bunun yanında Hz. Ali ile Hz. Fatma'nın evlendiği gün, Hz. Muhammed'e peygamberliğin müjdelendiği gün olduğuna inanılması; baharın, doğanın uyanışının, başlangıcı olması nedenleriyle de Nevruz kutsal bir gün olarak kabul edilir. Yukarıda bahsedilen inanmaların Amucaların

---

[2] İbadet edilen yerin orta bölümüdür ve "Dâr-ı Mansur" olarak da adlandırılır.

[3] Sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağı üzerine konarak, sağ el üstte olmak üzere kollar göğüs üzerinde çapraz tutulup parmaklar açık olarak omuzlara doğru uzanmış, baş biraz öne eğilmiş bir şekilde saygı duruşu halidir (Noyan, 1995: 232).

[4] Bektaşilik tarikatına bağlı olan kişilere verilen addır.

[5] Bektaşiliğe bağlanıp da nasip alan kişilere mürşitlerin avuçlarının içini öperken nasip almamış bir kişiye avuçlarının içini vermezler. Eğer bir baba nasip almış bir kişinin avuç içini değil de elinin üstünü veriyorsa o kişinin ya toplum içerisinde makbul görülmeyen bir davranış sergilediğine ya da diğer muhiplerden bir ya da birkaçı ile helalleşemedikleri bir hususun varlığına işaret etmektedir. Avuç içinin öpülmesinin nedeni ise mürşit Mehmet Şilli, Hz. Ali'nin avuç içinde bulunan yeşil benin velayet belgesi olması ile açıklamıştır. Aynı işaretten Hacı Bektaş Veli'nin de elinde bulunduğuna inanılması sebebiyle en büyük velinin de Hacı Bektaş Veli olduğuna inanılmaktadır.

[6] Amuca Bektaşilerinde ibadet edilen yere "meydan evi" adı verilir.

Nevruz muhabbetlerinde söylediği nefeslerde de karşımıza çıktığı görülmektedir. Fahri[7] mahlaslı ozan bir nefesinde Hz. Ali'nin doğumuna ilişkin şunları söylemiştir:

"Ali'nin doğduğu gündür
Bugün her günden üstündür
Hemen saki kadeh döndür
Bugün Nevruz-u sultandır"

Kul Hasan Hüseyin[8] mahlaslı 1937 yılında Kırklareli Kofçaz'a bağlı Beyci köyünde doğan ve Amucalara mensup olan Hasan Hüseyin Arslan'ın bir nefesinde de aynı konuya değinildiği görülmektedir:

"Geldi Nevruz canlar bize
Ali'min doğduğu gice
Neşeler buldunuz bizde
Bahar geldi neşe geldi"

Hz. Muhammed'e peygamberliğin Nevruz gününde verildiğini anlattığı bir nefesinde Hüsni mahlaslı ozan şu ifadeleri kullanmıştır:

"Bugündür mevlüd-i şah-ı velayet
Bugün izahat oldu nuru nübüvvet
Bugüne müminler eyledi hürmet
Nevruz Bayramı'nı kutlamak için"

Amuca ozanlardan olan Cafer Baba[9] bir nefesinde Nevruz ile baharın geldiğini belirtmektedir:

"Göründü nebatatı eyledi hürrem
Geldi bahar kalmadı elem
Ehl-i Beyt olan canlar eyledi
Nevruz Sultanı geldi bu dem"

Mürşit tarafından yapılan bilgilendirici konuşmalardan sonra, şu münacaat okunur ve ardından çerağ uyarmaya geçilir:

"*Bism-i Şah Allah Allah, Tanrı'm suçlarımızı bağışla, kötülüklerimizi affet, iyiliğe çevir, belâları başımızdan defet. Bizleri ilahi aşkınla ilerlet, tertemiz idraklar sağla, iyi ahlak ver, kötü huylarımızı defet. Hak Muhammed Ali yolunda, on iki imam ruhu, on dört masum-u pak, on yedi kemerbest ve yetmiş iki Kerbelâ şehidi ruhları hürmetine ve senin rızana*

---

[7] Adı Mehmet Fahri Yavaş'tır. Amucaların yetiştirdiği ozanlardandır. 1873 yılında Bulgaristan'daki Amuca yerleşim yerlerinden olan Belören köyünde doğmuş 1938 yılında Kırklareli'nin Kızılcıkdere köyünde vefat etmiştir. Medrese eğitimi görmüştür. Bektaşiliğe Ariz Baba köyünden kendisi gibi ozan olan Tevfik Bey Baba'dan el alarak girmiştir. Bektaşi Babası da olan ozanın kimden babalık icazeti aldığı kesin olarak bilinmemektedir (K.K. 10).

[8] Asıl adı Hasan Hüseyin Arslan'dır. 1937 yılında Kırklareli'nin Kofçaz ilçesine bağlı Beyci köyünde doğmuştur (K.K. 10).

[9] 1902 yılında Tekirdağ'ın Kılavuzlu köyünde doğmuştur. Şair Ali Kemteri'nin oğludur. Hayatı boyunca çiftçilikle uğraşmıştır.1925 yılında Ali Ağa'nın rehberliğinde girdiği Bektaşiliğe derviş, baba ve halifebaba olarak hizmet etmiştir. 1991 yılında vefat eden ozanın kabri Kılavuzlu köy mezarlığındadır (K.K. 10).

bağlıyız. Çok güçlü ve büyük tek Allah'ım, Kırklar meydanında Pir Hacı Bektaş Veli için yalvaçların sırrını taşıyan duaların kırklar meydanında söylenmesinin daim olması dileğiyle gerçekler demine ya Ali Hü" (K.K. 8).

Amuca Bektaşileri için çerağ çok önemlidir, tüm muhabbet ve ibadetlerde olduğu gibi Nevruz muhabbetinde de çerağlar uyarılır. Diğer muhabbetlerde ve ibadetlerde genellikle 12 çerağ uyarılırken Nevruz'un "Kırklar Bayramı" olarak adlandırılması sebebiyle çerağ tahtına ek olarak yüksekçe bir yerde özel bir bölüm oluşturularak 28 adet çerağ uyarılmaktadır. Çerağ uyarmanın sebebi sorulduğunda bizlere "*Hakkın nurunun sembolü*" olduğu yanıtı ile (K.K. 10) Nur Suresi'nin 35. ayeti referans gösterilmiştir (K.K. 8). Daha sonra derviş tarafından Kanun-u Evliya çerağı[10] uyarılır. Çerağ uyarma esnasında öncelikle "rehber" adı verilen bir çerağ uyarılır ve bu rehberden diğer çerağlara dua eşliğinde ateş verilir. Daha sonra elde kalan rehber çerağ el ile sırlanarak (söndürülerek) mürşit tarafından üç defa öpülüp yerine konur. Çerağ uyarma işini tamamlayan mürşit "destur" diyerek herkesi niyaza davet eder ve dua edilir. Duadan sonra muhabbet bölümünden ibadet bölümüne geçileceği için o anda orada bulunan ama Bektaşiliğe bağlanmamış olan kişiler dışarıya çıkarılır. İbadet bölümü tamamlandıktan sonra nasipsiz olan kişilerin tekrar içeriye alınmasıyla büyük gülbank okunmaya başlar:

"*Nevruz-u şerifimiz mübarek ola. Bayramınız mesud ola. Yılımız uğurlu ve bereketli ola. Hak erenler bu mübarek sene gibi nice nice emsaliyle bizi müşerref kıla. (Allah Allah). Evrenin efendisi, tek yaratıcı ve yarattıklarının rızkını veren Çalap Tanrı yardımcımız ola. Peygamberler sultanı, peygamberimiz Hz Muhammed Mustafa şefaatçımız ola. (Allah Allah). Kâbe'de doğmuş olan şah-ı merdan, şir-i yezdan, mahzar-ı sırr-ı rahman Hz. Ali Efendimizin ruhaniyet-i celileleri üzerimizde gözcümüz, bekçimiz ola. Sırat-ı müstakimden ayırmaya, her türlü görünür görünmez kazadan beladan esirgeye. (Allah Allah). Kadınların ve anaların en hayırlıları olan Fatımatü'z-Zehra'nın, peygamberin iki gözünün nuru olan Hasan, Hüseyin'in ve on iki imam ve on dört masum-u pak ve on yedi kemer kuşanmışların inayet ve himmetleri üzerimizde daim baki ola. (Allah Allah). Tâc-ül ârifin, kutb-ül vâsılin, sultân-ül âşıkin, pirimiz, üstadımız, sığınacak yerimiz Hünkâr Hacı Bektaş Efendimiz didarından, katarından ayırmaya, şaşırıp düşürmeye, namerde değil merde dahi muhtaç eylemeye. (Allah Allah). Mefhar-ı ehli iman, Pir Balım Sultan, Seyyid Ali Sultan, Sarı Saltuk Sultan ve göçmüş olan Bedri Noyan Dede Baba ile Ali Haydar Harpaslan babamızın ruhları şad ü handân ola, inayet ve mürüvvetleri cümlemize şefaatçı ola, himmet-i âlileri üzerimizde daim baki ola. Şu anda görevde bulunan Dedebabamızın vücutlarına sıhhat afiyetler vere. (Allah Allah). Hak*

[10] Üç kollu kandildir. Kandildeki çerağlar Bektaşi inanç sisteminde önemli bir yere sahip olan üçlemenin (Hak, Muhammed, Ali) sembolüdür (Noyan, 1995: 265).

erenler, hastalarımıza şifa, dertlerimize deva, borçlularımıza edâlar eyleye, yetimlere şefkat, kimsesizlere merhamet eyleye. (Allah Allah). Deryada, karada olan askerlerimize selamet ve muvaffakiyet eyleye. Vatanımızı, milletimizi, bayrağımızı her türlü beladan ve düşman şerrinden koruya, cumhurbaşkanımıza ve bizi yönetenlere akıl ve izan vere, vatan ve millet için yaptıkları hayırlı işlerde muvaffakiyetler eyleye, cumhuriyetimiz ilelebet payidar ola. (Allah Allah). Demler daim ola, cemler kaim ola, ibadetler sâlih ve sahih ola, dostlar mesrur, sırlar mestur, gönüllerimiz pür nûr ola. Âli aba emrine uyan Gürûh-u Naci ve kâffe-i ehl-i iman daim baki ola. (Allah Allah). Gökten hayırlı rahmetler, yerden bol bereketler ihsan eyleye. Otman Baba kem bulutları dağlara taşlara göndere. (Allah Allah). Allah Allah diyen bu canların gönül muratları hâsıl ola, değil namerde merde dahi muhtaç olmaya. Ne oldum ne olacağım demeyip korktuklarına uğramayalar, umduklarına nâil olanlar, hak erenler ambarlarından, kucaklarından bucaklarından Halil İbrahim bereketini eksik eylemeye, görünür görünmez kazalardan hıfz-ı emin eyleye. Çoluklarına çocuklarına baht açıklığı vere. (Allah Allah). Üçler beşler yediler kırklar, yüzler. Gülbank-ı Muhammedi, nur-u nebi, kerem-i Ali, pirim Hünkârım Hacı Bektaş Veli yoluna, erkânına, Sultan-ı Nevruz demine keremine hüü…" (K.K. 8).

Nevruz Tayini

Büyük gülbanktan sonra Nevruz'un tayinine dair yapılan bir uygulama göze çarpmaktadır. Nevruz'un tayini yani güneşin balık burcundan koç burcuna girişi, günümüzde net olarak bilinse de eski dönemlerde söz konusu durumun belirlenmesi için farklı yöntemler uygulanmıştır. Bu yöntemlerden en dikkat çekici olanı süt ve portakal dilimi ya da bir kap su ve bir çöp ile Nevruz'un tayinidir. Söz konusu belirlemeye bizzat şahit olan Refik Engin, konu ile ilgili olarak bizlere şunları aktarmıştır:

"Muhabbet erkânı açılır. Güneşin koç burcuna girdiği saatin eskiden bilinmediği yıllarda bir kaba süt, onun içine de bir portakal dilimi konurmuş. Gecenin geç vakti bu tasın başında bir de nöbetçi var olurmuş. Güneş koç burcuna girdiği an tasın içine konan nesnede bir hareketlenme oluyormuş. O vakit Nevruz'un girdiğine inanılır ve herkes diz üstüne durur; mürşidin 'Yamül havlen havlen naillah hak senin hal' cümlesi 40 defa tekrarlanırmış. Bu nesnenin hareketi genelde kapta bir defa dönmesi şeklindeymiş. Sütteki bu hareketlenme kırkların semahına benzetiliyormuş." (K.K. 10).

Süt ve portakal ile belirlemenin yanında bir kaba su koyularak Nevruz saatinin belirlenmesi gelenek olarak Nevruz muhabbetlerinde sürdürülmektedir. Su dolu bir kaba koyulan bir kibrit ya da saman tanesinin Nevruz saati geldiğinde hareket ettiğine inanıldığı ve bu inanmaya dair uygulamanın Yenibedir Ali Haydar Baba Dergâhı'nda uygulandığı görülmüştür. Su dolu bir kabın yanına bırakılan gözcü Nevruz saati geldiğinde hareket etmeye başlayacağına inandığı kibrit ya da saman

tanesini gözlerken, *"Ya muhavvilel havli vel ahval havvil halana illa ahsenil hal ya delili el metakirin la feta illa ali la seyfe illa zülfikar af eyle ya gani settar def eyle zül celali vel ikram evelin ahirin zahirin batının tayyibin et tahirin bi rahmetike ya errahmanirrahim ber cemali Muhammed kemali İmam Hasan İmam Hüseyin Ali ra bülend"* (K.K. 10) ifadesini sürekli tekrar ederek Nevruz saatinin gelmesini beklemektedir.

Nevruz saatinin geldiği görevli kişi tarafından bildirildikten sonra mürşit tarafından şu gülbank söylenir:

> *"Bism-i Şah Allah Allah. Evrene güneş gibi doğarak gökyüzüne cennet sıcaklığı getiren mertler başı Aliyyel Müteza'nın doğduğu gün Sultan Nevruz'dan dolayı iman sahibi yol kardeşlerimize bayram sevinci yaşatıp mutlu eden, velilerin ve ariflerin meydanının açılmasını nasip eyleyen hayırların yaratıcısı Çalap Tanrı'ya şükürler olsun. Şüphesiz ki Çalap her an oluşta ve yaratmadadır. (Allah Allah). Vakitler hayrola, hayırlar fethola, belalar defola, Hak erenler yıllarımızı mübarek eyleye. Meydanlarımız şen, gönüllerimiz ruşen ola. Hak Muhammed Ali meydanımızdan, soframızdan yaran ve ihvanımızın eksikliğini göstermeye. Tuttuğumuz işleri âsân, gönül muratlarımızı ihsan eyleye, hazır gaib zahir batın Hak erenlerin hayır himmetleri üzerlerimizde sayeban ola. (Allah Allah). Bizlere kötülük düşünenlerin boynundan zülfikâr-ı Haydar-ı Kerrar eksik olmaya. Yuh münkire, lânet Yezid'e, rahmet mümine, hazır gâip erenlerin demine keremine hüü…"* (K.K. 8).

Gül Koklama

Nevruz muhabbetlerine gelen "muhipler" (nasip alarak Bektaşilik tarikatına giren kişilerdir) tarafından bir demet çiçek getirilir ve bu demet niyazdan sonra babaya verilir. Baba o çiçeği dualadıktan sonra kullanmak üzere yanına koyar. Nevruz mersiyesi okunurken arada geçen "*Sen verdin gül destesini Selman'a*" sözlerinin ardından hizmetle görevli muhip, genellikle nasip yaşı en küçük olandır, çiçekleri alıp öncelikle mürşide götürür. Mürşit aşağıdaki gülbankı okuduktan sonra çiçekleri üç kez koklar:

> *"Bism-i Şah Allah Allah. Senin elçin Mustafa ve kendisinden razı olduğun ermiş ve iyiliği çok Ali hakkı için isteklerimizi gerçekleştir. Ey düldülün binicisi Ali, bize güven. İnancımız ve gücümüz senin yolun içindir. Ayıplarımızı ört, suçlarımızı bağışla. Ey örtücü, ey bağışlayıcı! İyiliği çok kişilerin ve Hazreti Peygamberin yakınında bulunmuş kişilerin hürmetine dileklerimizi kabul et. Onların hepsine Allah salât u selam etsin. (Allah Allah). Vakitler hayrola, hayırlar fethola, belalar defola. Hak erenler yıllarımızı mübarek eyleye, meydanlarımız şen, gönüllerimiz ruşen ola, Hak Muhammed Ali meydanımızdan, soframızdan yaran ve ihvanımızın eksikliğini göstermeye. Tuttuğumuz işleri âsân, gönül muratlarımızı ihsan eyleye, hazır gaib zahir batın Hak erenlerin hayır himmetleri üzerlerimizde sayeban ola. (Allah Allah). Bizlere kötülük düşünenlerin boynundan Zülfikâr-ı Haydar-ı Kerrar*

eksik olmaya. Yuh münkire, lânet Yezide, rahmet mümine, Hazır gaip erenlerin demine keremine hüü…" (K.K. 8).

Mürşitten sonra muhabbette bulunanlara çiçekler götürülür ve çiçek götürülenler de tıpkı mürşidin yaptığı gibi çiçek demetini üç kez koklarlar. Nevruziyyede geçen "*Sen verdin gül destesini Selman'a*" ifadesinden sonra bu uygulamanın yapılmasında Alevi-Bektaşi mitolojisinde yer alan Hz. Ali ile Selman'ın "Nergis" anlatısının payı olduğu düşünülmektedir. Amucaların ilk yerleşim yerlerinden olan Bulgaristan'ın Yenişar bölgesinde gül yetiştiriciliği ile uğraşmaları (Engin, 2008: 18-20) bu anlatıdaki nergisin yerini gülün almasına sebep olmuş olabilir. Bunun yanında Amucalar arasında "*Muhammed güldür, kokusu Ali*" ifadesinin de sıklıkla kullanılması (K.K. 10) ve Hz. Muhammed'in gül ile sembolize edilmesinin bu inanmanın oluşmasına katkı sağlamış olması muhtemeldir. Yapılan uygulamanın adı "Gül koklama" olsa da getirilen çiçeklerin tamamının gül olmasının pek önemli olmadığı da gözlenmiştir. Gül koklama aşağıdaki Nevruz mersiyesinin okunması esnasında yapılmaktadır:

"Ya Ali ya Allah ya lillâh ya Ali
Ya Şahı velayet sübhan Allah veli
Böyle ahtı ikrar eyledi ezeli
Ölsem ayrılmam vallahi dameninden eli
İnsi ve cinsi sensin penah
Beşeri değilsin Haksın ya Allah
Vilayetini izhar etmek için izhar
Tebdil geldin cihana Hayder-i Kerrar
Bilir çeşmi küşalar Hüdavendigâr
Çün sen halk ettin Âdem'i
Cennette süzdüler devranı demi
Yazı gördü evraklarda bu ismi
Çıkınca cennetten cenabı Âdem
Hüznü lâmla olmuştu hem dem
Derdi feryat ederek ah o demi
Gelip Cebrail dedi ya Âdem
Tövben kabul oldu çekme gam
Şükür edip dedi Âdem ah o dem
Hazret i Nuh ve Hud cümle enbiya
Böyle niyaz ederlerdi Şah'a daima
Hem Tur'da münacaat edip dedi Musa
Düşüncek Yusuf Piri caha
Başladı Yakup ah ile vaha
Böyle niyaz ederlerdi Şah'a
Uni batını Meryem'de zuhur etti İsa
Ruha kader verdi cihanda ziya
Böyle oldu kehvarda güya
Bu hadisi buyurdu peygamber
Dedi ben şehir ilim kapısıdır Haydar

Kapın Hak kapusu olduğun kim şek eder
Teşrif edince miracı Hazret-i Ahmet
Gördü felekten bir muhibbi eset
Sunup mihrip ağzına dedi medet
Ya Ali sensin her iptidaya iptida
Hem her intihaya olmuşsun intiha
Anın için cümle peygambere mukteda
Evvel ve ahir sensin batın zahir
Senin velayetin gün gibi zahir
Hayyü tefenasün kadim ve kadir
Birliğine şüphe yok bir geldin cihana
Sen verdin gül destesini Selmân'a
Senden erişti medet hatem Süleyman'a
Senin lütf ü ihsanına nihayet yok
Ahirine nihayet evveline bidayet yok
Sana bende olmayanlara Şah selamet yok
Kati cefa itme şebbiri şübber
Bi Hakkı Hasan Hüseyin dü cihanı server
Ve bi hakkı Zeynel Abidin Bakır ve Cafer
Ve bi hürmeti Musa-yı Kazım Şah-ı Server
Ve bi hakkı Musa Rıza Şah Horasan
Ve bi Hakkı Taki veya Naki çeşm-i cihan
Hasanü'l-Askeri Hakkı ey şah-ı devran
İnayet kıl Hakkı için Âli abanın
Ve bi hakkı Selman oldular pak
Ki bunlar ehli imana oldular kamber
Medet mürüvvet kıl kulundur kemter
Zatından olmuş iki sırra nihan
Geldi fazlı yezdan eyledi beyan
Remzi tevil imiş adil ehl-i iman
Ve bi hakkı Pir Hacı Bektaşi Veli
Hem Gaygusuz Abdal ve Kızıl Deli
Ve bi hürmeti Mansur ve Şah Kulu
Senin babu lütfünden gayru yoktur kapu
Zatı pakindir kelamu ruhu sular tu
Gece gündüz verdiğim vallahi budur bu
Hazreti Nesimi'm izan cenab-ı Zekire dede
Böyle niyaz ederlerdi şaha ikisi de
Yüz tutup dergâhına dedik cümlemizde
Ya Ali ya Allah ya lillah ya Ali"[11]

[11] Bu mersiye Refik Engin arşivinden alınmıştır. Nevruz Mersiyesi Amuca Bektaşileri arasında Tekirdağ ili Kılavuzlu ilçesi dışındaki tüm köylerde okunduğu dile getirilmiştir (K.K. 10).

Süt Erkânı

Bektaşilerde Nevruz erkânında sütün önemli olduğunu aktaran Gündüzöz, Nevruz günü ibadet sonrası ve onu izleyen üç gün süt içildiğinden bahsetmektedir (2015: 143). Amuca Bektaşilerinde de bu gelenek kısmen devam etmektedir. Süt erkânı öncesi meydanda bulunan erkekler ile erkekler, kadınlar ile kadınlar görüşme yaparlar. Görüşme, salavat getirilerek öpüşme şeklindedir. Görüşmenin ardından süt erkânına geçilir.

Erkâna katılmak üzere meydanda toplanan kişilere sakiler tarafından süt ikramı yapılır. "Sakiler"[12] "meydan taşı"nın[13] yanında duran süt ve bardağı alarak mürşidin karşısına gelirler. İlk olarak "*Sekahüm ya Hüseyin*" diyerek süt dolu bardağı mürşide sunarlar. Mürşit, "*Aşk olsun*" diyerek süt dolu bardağı alır ve "*Aşk olsun içene, rahmet olsun göçene, Şah İmam Ali, lanet kavm-i Yezid'e*" diyerek üç yudum[14] içer. Daha sonra süt ayakta olan diğer muhiplere sunulur. Muhipler, kendilerine uzatılan sütü "*Aşk olsun içene, rahmet olsun göçene, Şah İmam Ali, lanet kavm-i Yezid'e*" diyerek üç yudumda içerler. Son olarak süt sunan iki saki mürşidin önünde dizlerinin üstünde birbirlerine süt uzatarak erkânı uygular. Süt sunuşu bitince sakiler "*canı baştan geçmişim Hak erenler aşkına*" derler ve böylece erkân tamamlanmış olur. Erkan bitince mürşit ya da derviş tarafından şu gülbank okunur:

> *Bism-i Şah Allah Allah. Nevruz şerifleriniz mübarek ola, bayramınız kutlu ve mutlu ola. Yılınız uğurlu ve sevinçli ola, Hak erenler bu mübarek sene gibi nice emsalleri ile bizlere müşerref ola. (Allah Allah). Halik-i yekta ferd-i hemta mucid-i mevcudat rezzak-ı mahlûkat hazretleri perverdigar celle celalehu ve amme nevalehu yardımcımız ola. (Allah Allah). Seyyid-i kâinat mevhar-ül mevcudat sultan-ül enbiya vel mürselin mektada-i evliya vel muttakin mahbub-u rabbil âlemin şefaatçımız ola. (Allah Allah). Şahı Merdan şir-i yezdan mazhar-ı rahman nasır-ı ehl-i iman Halifetullahi efendimiz de berdavar ola. İnayet mürüvvet ve irşadlarına mazhar eyleye. (Allah Allah). Seyyideyiül Hazretleri Fatime-tüz-Zehra ve ümmül müminin Haticetü'l-Kübra sıbt-ı resul İmamı reyhaneyu Şebber ü Şübber el Hasan ül Halki Riza vel Hüseyin-i Kerbelâ efendimiz şefaatlerinden, inayetlerinden mahrum eylemeye, üzerimize hazır ve nazır ola, dünya ve ahiret yardımcımız ola. Muhabbetleri üzerimize kaim ve daim ola, nazar-ı şerifleri zahirimizi mamur, batınımızı pür nur eyleye, mutlak imandan meclislerinden ve sırat-ı müstakimden ayırmaya. (Allah Allah). On iki imama, on dört masumu pak, on yedi kemerbest efendilerimizin himmeti, ailelerini şefaat ve inayetleri üzerimizde hazır ve nazır ola. (Allah Allah). Tacül*

[12] Meydan evlerinde hizmet gören kişilerden birisidir. Süt, dem ve Balım Sultan alınmasında görev alır.

[13] Çerağ tahtının önünde hemen yerde durur. Şeklinin çok önemli olmadığı söylense de gördüğümüz meydan evlerindeki meydan taşları teslim taşı şeklindedir. Meydan taşı ceza taşıdır. Herhangi bir kusur işleyen muhip meydanda o taş önünde hesap verir.

[14] Amuca Bektaşilerinde ikram edilen her dem ilk alındığında üç yudum olarak içilir. Bu üç yudum Hak, Muhammed ve Ali üçlemesini sembolize etmektedir.

arifin gavs el vasilin kutbül semadan heykeli nurani nesl-i Resulullah Pirimiz üstadımız Hazreti Seyyid Muhammed, Hünkâr Hacı Bektaşi Veli efendimizin himmetleri koruyucumuz ola, yolumuzda sabit kadem eyleye, kötü işlerde bulundurmaya, şefaatleri üzerimizde yakın ola. Zevk ü vicdan ilm ü irfan kemal-i hal fütuhat kısmet kerem inayet eyleye. (Allah Allah). Yol ve erkân makamının sahibi yedi iklim dört köşe gözcüsü erenler tac-ı külahı Piri Sani Hazreti Balım Sultan, Seyyid Ali Sultan, Abdal Musa Sultan, Gaygusuz Sultan, Sarı İsmail Sultan, Cemalettin Baba Sultan, Kara donlu Can Baba Sultan, Kolu açık Hacim Sultan, Mürsel Baba Sultan, Resul Baba Sultan, Ahmet Yesevi Sultan, Cüneyt Bağdadi ve Şibli ve Hacı Mansur, Muhiddin Arabi, Sehebettin Suhreverdi, Evhaeddin Iraki, Şemsi Tebrizi, Lokman Pirendeyi, Kaşeni Seyyid Gazi Sultan, Şah Sezeli Sultan, Kalender Sultan, Sarı Saltuk Sultan, Güvenç Abdal Sultan, Kazak Ahmet Sultan, Hamza Baba Sultan, Şah Kulu Sultan, Nimetullah Veli Sultan, Ahi Evren Veli Sultan, Dürbali Sultan, Gani Sultan, Hızır Baba Sultan, Bayram Baba Sultan, Fuzuli Sultan, Abdül Müminin Sultan, Horasanlı Ali Baba Sultan ve Hazreti Pir Postnişi Ali Haydar Ercan Dedebaba Sultan Efendimizin lütuf ve ihsanları cümlemizi mutlu eyleye. Hak erenler yüzümüzün karasını yüzümüze vermeyip eğer var ise günahlarımızı af eyleye. (Allah Allah). Piri Horasan meşayih-i Türkistan Kalendaren-ı Rum zümre-i ihtar ve tarife-i ikrar sahibanı ikrar kaddes Allahi esrarehüm himmetleri hazır, kerametleri bahir ola. Hak erenler hanedan-ı fakr-ı fenadan göçen Dedegan, Halifegan, Babagan, Dervişanı muhibban, aşıgan, arifan, sadıkan ve bütün ehli iman canların ruhi revanları şad-ü handan ola. (Allah Allah). Hastalara şifa, dertlilere deva, borçlulara eda, yetimlere şefkat, kimsesizlere muhabbet, karada, denizde ve havada olan İslâm askerine selâm eyleye. Vatanımızı ve milletimizi, her türlü tehlikeden ve düşman şerrinden muhafaza eyleye. Devleti, cumhuriyetimizi ilelebet payidar eyleye, devleti idare edenleri her türlü kederden ve elemden muhafaza eyleye, din ve devlet uğrundaki mesailerini, her hâlükârda muhafaza eyleye. (Allah Allah). Demler daim, ibadetler kaim ola, dostlar merur, sırlar destur, gönüllerimiz pür nur ola. Hanedanı fukara mamur ola. Düşmanlarımız nahkur ola. Aşıkan, sadıkan, dervişan, mütahalli Al-i Aba emrine inkiyaden dervişan daim ve baki ola. Hak erenler saluş şerrinden münafık mekrinden hıfzi himaye eyleye. İnayeti Seyyidi kâinat gülbangı Muhammedi sırrı Mürtaza Ali Pir Hünkâr Hacı Bektaş Veli keremi Ehli Beyt ba sefa demü devranına Hü diyelim. Hüü..." (K.K. 10).

Gülbankın arkasından sadece süt erkânında okunan dua yukarıda verildiği şekliyle mürşit tarafından okunur.

Ali Sofrası

Meydan evlerinde ibadetten sonra açılan bölümdür. Getirilen lokmaların ya da kesilen kurbanların hazırlanarak muhabbete gelen kişilere ikramını kapsamaktadır. Ali sofrasına Bektaşi olmayan kişiler de

alınmaktadır. Nevruz muhabbetine gelen kişiler tarafından getirilen yiyeceklerin hazırlanması, sunulması ve tüketilmesi esnasında da çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Amucalarda Nevruz muhabbetleri yöresel bağlamda küçük farklılıklar gösterse de bu uygulamalar genel anlamda birbirine benzerdir.

Süt erkânından sonra başlayan bu hazırlıkların ilki mürşidin önüne "Cebrail" adı verilen horozun getirilmesiyle başlar. "Küçük kurban" olarak nitelendirilen Cebrail kurbanında horoz kurban edilir. Ardından Ali sofrası esnasında alınacak olan demler üçlenir. Üçleme mürşidin demi eline alıp tekrar önündeki sofraya bırakması, ardından gülbank çekmesi ve tekrar alması ve üç yudum alarak meydandakilere sunulması için icazet vermesiyle gerçekleşir. Dem üçlemenin ardından "Balım Sultan" olarak adlandırılan tuz hizmet gören kişiler tarafından meydanda bulunan kişilere ikram edilir. Kendisine Balım Sultan ikram edilen kişi bir tutam alır ve ağzına götürür. Meydanda bulunan herkese bu ikram yapılır. Ardından üç adet nefes söylenir. Bu üç nefes bitene kadar herkes dizleri üzerinde oturur. Üç nefesin ardından gülbank okunmasıyla sofralar kurulmaya başlanır. Sofraların kurulması esnasında getirilen yumurtaların dualanması, çörek kesme ve kaşık yağlama uygulamaları görülmektedir.

Yumurta Dualama

Mürşidin desturu ile bir muhip tarafından haşlanmış ve soyulmuş yumurtalar meydanda hizmet gören başka bir muhip tarafından mürşidin önüne bırakılır. Mürşit kendisine uzatılan yumurtaları dualar. Dua şu şekildedir: *"Bism-i Şah Allah Allah. Hizmetiniz kabul olsun, muradınız hâsıl olsun. Kümes hayvanlarınız bol olsun, baldırganlıklar bol olsun. Yırtıcı kuşların gözleri kör olsun. Baldırganlıklarda onları bulamasın. Yıllarınız kutlu ve mutlu olsun. Gerçeğe Hü…"* (K.K. 8). Duanın tamamlanmasının ardından yumurtalar hizmet görenler tarafından doğranıp getirilir.

Çörek Kesme

Trakya'da diğer Bektaşi gruplarından farklı olarak sadece Amucalarda görülen bir uygulamadır. Bu uygulama Nevruz'a özgü bir durum değildir; köy muhabbetlerinde, ad koyma geleneğinde, Hıdırellez'de, gelin pidesi geleneğinde, matem muhabbetlerinde[15] de çörek kesme görülmektedir (Engin & Çakır, 2013: 308). Kırk kat açılarak kat kat yapılan çöreklerin içerisine yapım aşamasında bir madeni para yerleştirilir ve çörekler bu şekilde pişirilir. Evde hazırlanarak muhabbete getirilen çörekler On İki İmamları simgelemesi bakımından 12 dilimli olarak derviş ya da baba tarafından görevlendirilen bir muhip tarafından kesilir. Kesilen her dilim içerisinde konulan madeni para aranırken evliya olarak kabul edilen kişilerin isimleri söylenir ve o dilim adı geçen evliya adına açılır. Yapım aşamasında saklanan para hangi evliya niyetine açılan dilimde çıktı ise bu kansız kurbanın o evliya tarafından kabul edildiğine inanılır. Eğer kesim

[15] Muharrem ayında yapılan matem muhabbetinde çöreğin içerisine para konulmaz.

esnasında para bıçağa isabet ederse çöreği yapan kişi bir dahaki sefere çörek yapacak demektir (Engin & Çakır, 2013: 309).

Kaşık Yağlama

Katılımcıların yanlarında getirmiş oldukları tercihen tahta kaşıklar bir derviş aracılığı ile baba erenlere ulaştırılır. Baba erenlerin önünde su katılmamış yağlı tavuk suyu çorbası doldurulmuş bir kâse vardır. Baba bu kâseye kaşıkları teker teker daldırırken, *"Bism-i Şah Allah Allah deine meal usri yüsran inne meal usri yesra feiza feragte fensab, ve illa Rabbike fergab, azemiti Hüda tekbiren kebira. Allahü ekber, Allahü ekber, lâilehe illallah, vallahi ekber velillahil hamd, bereket ve bolluk için nice seneler"*[16] diyerek yağlanan kaşıkları derviş aracılığı ile sahiplerine teslim eder (K.K. 10).

Ali sofrasında nefesler ve nevruziyyeler okunur. Nefesler okunurken meydanda bulunan kişiler herhangi bir şey yiyip içmez, içeriye girip çıkmaz. Bu durumun nefeslere gösterilen saygıdan kaynaklandığı ifade edilmektedir. Yemek esnasında dem alma da bulunmaktadır. Dem görme "saki" olarak adlandırılan ve dem ikramından sorumlu kişi tarafından yürütülmektedir. Dem olarak genellikle "Akyazılı" olarak adlandırılan rakı içilir. Ancak bu durum kişinin isteğine bağlıdır. İstemeyen kişiler dem olarak başka içecekler de içebilmektedir. Dem alma sadece mürşidin onayı ve sakinin ikramı ile mümkündür. Ancak sakinin yeterli olamayacağı kadar kalabalık muhabbetlerde dem alma kişilere bırakılmaktadır. Mürşid "*Dem görelim canlar*." dedikten sonra ortamda bulunan kişiler dem alabilmektedir. Eğer dem alma işini bir saki yürütüyor ise saki elindeki bardağı dem alacak kişiye uzatır ve "*aşk olsun*" ifadesini kullanır. Dem alan kişi de genellikle aynı şekilde karşılık vererek demden bir yudum alarak bardağı tekrar sakiye uzatır. Dem alma esnasında kimsenin dem sebebiyle kendisini kaybetmemesine dikkat etmek esastır (K.K. 10).

Semah Dönülmesi

Muhabbet esnasında semah da dönülmektedir. İlk semah mürşit ve anabacı tarafından karşılıklı olarak dönülür. Semahın başka çifte devredilmesinden önce mürşit ve anabacı mürşit postuna niyaz ederler. Ardından semaha kalkacak kişiler mürşidin ve anabacının avuç içlerini öperek meydana geçmektedirler. Semahı bitirecek kişiler ve semaha yeni başlayacaklar mürşide niyaz ederler ve ardından birbirlerinin avuç içlerini öpmenin ardından yanaklarından da üçer kez öperek meydanı devralmaktadırlar. Semahlar çift olarak dönülmektedir. Çiftlerin oluşması için herhangi bir sınır bulunmaz. Semahların ikili formunun yanında farklı figürler içeren dörtlü ve çoklu halleri de bulunmaktadır. Semahtan sonra yerine geçecek her kişi mutlaka mürşide niyaz etmelidir.

Semahtan sonra mürşit tarafından sofra duası yapılır ve sonra sofralar kaldırılır. Sofra duasında Nevruz için "Nevruz Sultan" adı kullanılır. Sofra duasının ardından hizmette görevli kişilerce meydanda bulunanlara "Balım

[16] Bu gülbank Refik Engin tarafından merhum Zeki Onaran Halifebaba'dan alınmıştır.

Sultan" olarak adlandırılan tuz ikram edilir ve sofra hizmeti gören kişilerin babaya niyaz edip ondan dua almalarıyla "Ali Sofrası" sona erer. Ali sofrasının sona ermesinin ardından Nevruz muhabbetine katılan herkes birbiri ile bayramlaşarak Nevruz Bayramı'nı kutlar.

Amucalarda Nevruz muhabbetleri esnasında çok çeşitli nevruziyyeler ve nefesler okunmaktadır. Okunan bu eserler içerisinde Amuca kökenli ozanların yanında "Ulu ozanlar" olarak kabul edilen ozanların ve köy halkınca sevilen ozanların da nefesleri okunabilmektedir. Bu edebi ürünler dergâh bazında farklılık gösterse de içerik olarak birbirine benzemektedir. Amuca kökenli ozanların nevruz temalı nefeslerinden bazıları şunlardır[17]:

Nefes 1:
"Gelin canlar muhabbet edelim
Nevruz Sultanı geldi bu dem
Kararmış gönüller şen olsun heman
Nevruz Sultanı geldi bu dem.

Göründü nebatat eyledi hürrem
Geldi bahar kalmadı elem
Ehl-i Beyt olan canlar eyledi
Nevruz Sultanı geldi bu dem.

Gönüller tazelendi geldi bahar
Açıldı lale sümbül de var
Cafer Baba Nevruz'a itibar
Nevruz Sultanı geldi bu dem."

Nefes 2:
"Geldi Nevruz canlar bize
Ali'min doğduğu gece
Neşeler buldunuz bizde
Bahar geldi neşe geldi.

Bahar gelir neşe gelir
Mahlûklara can verilir
Birlik olup canlar gelir
Bahar geldi neşe geldi.

Ali baharın müjdesi
Fatma Ana onun eşi
Neşelendi canların hepsi
Bahar geldi neşe geldi.

[17] Bu bölümde yer alan nefesler ve ozanlar hakkındaki bilgiler Refik Engin'in kişisel arşivinde yer alan nefes defterinden alınmıştır.

Kul Hasan Hüseyin neşelendi
Sevenlere dolu geldi
Ali için dolu içti
Bahar geldi neşe geldi."

Nefes 3:
"Gelin ey nazenin canlar
Bu gün Nevruz-u Sultan'dır
Sefalar sürsün ilhamlar
Bu gün Nevruz-u Sultan'dır.

Bütün mümin bütün İslâm âlem
Bu gün etmek gerek bayram
Hem sun sâkiya gel cem
Bu gün Nevruz-u Sultan'dır.

Aliyyü'l Mürteza Hayder
Cihan gark-ı nur eyler
Bütün kurt kuş bunu söyler
Bu gün Nevruz-u Sultan'dır.

Ali'nin doğduğu gündür
Bu gün her günden üstündür
Hemen sâki kadeh döndür
Bu gün Nevruz-u Sultan'dır.

Nice sırlar olur zâhir
Ali'den oldu hak bahir
Şükreyle sen de ey Fahri
Bu gün Nevruz-u Sultan'dır."

Nefes 4:
"Geldi müjde Sultan-ı Nevruz
Evvel bahar eyyamıdır
Oldu yine âlem efruz
Gönüller saadı kânıdır.

Mevlüd-ü şah-ı velayet
İndi eyyamı saadet
Açıldı ebvabı hacet
Feyzi ihsan hünkârıdır.

Müminler niyaza gider
Cümlesi musaffa eder
Lâli lebi sıvı şeker

Güzellerin ikramıdır.

Yevm-i saadettir bu gün
İzn-i icâzettir bu gün
Mey içmek adettir bu gün
Âşıkların bayramıdır.

Saki gözet ayin-i cemi
Devretsin muhabbet demi
Açsın bezmin gonca femi
Gül derme eyyamıdır.

Cennet Cemali[18] *açılır*
Âleme rahmet saçılır
Bu demde kevser içilir
Fazlı Hüdâ'nın ahkâmıdır."

Sonuç

Trakya ve Balkan Türklüğünün özgün bir topluluğu olan Amucaların tarihsel süreç içerisinde sahip oldukları zengin miraslarının bir parçası olan Nevruz geleneklerini korumayı başardıkları söylenebilir. Amucalar için Nevruz'u sadece bir bahar bayramı olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Amucalarda Nevruz aynı zamanda ritüelistik ve törensel yönleriyle dikkat çekmektedir. İslam öncesi motiflerin yanında İslami inançlarla harmanlanmış Nevruz'a Hz. Ali'nin doğduğu gün, Hz. Ali ile Hz. Fatma'nın evlendiği gün gibi çeşitli anlamlar da ekleyen Amucalar, ortaya çıkan bu senkretizmle hem bayram hem de kutsal gün olarak algılanabilecek bir Nevruz algısı oluşturmuşlardır.

Ülkemizde çoğunlukla Trakya genelinde varlıklarını sürdüren Amucalar Bektaşi, Bedreddini ve Sünni olmak üzere üç kollu inanç sistemine sahiptirler. Yapılan saha çalışmalarında özellikle Bektaşi olan Amuca yerleşim yerlerinde Nevruz'a dair gelenek ve inanmaların diğer gruplara göre daha canlı bir şekilde yürütüldüğü görülmüştür. Yıl içerisinde mutlaka yerine getirilmesi gereken ibadet ve muhabbet formlarının içerisinde Muharrem Matemi, Kasım Baba, Bedreddinilerde Bedreddin Sultan yer almaktadır ve Nevruz da bunların içindedir. Sadece bu yapısal özellik bile Nevruz'a verilen değerin en önemli göstergesidir.

Tarih içerisinde sık sık göç etmek zorunda kalmasına rağmen nihayetinde yerleşik bir kültür oluşturmayı başaran Amucalar, son dönemlerde sosyo-ekonomik koşullardan dolayı şehirlere göç etseler de gelenek ile bağlarını tamamen koparmamışlardır. Bu bağın Bektaşi Amucalarda daha sağlam şekilde korunduğunu söylemek yanlış

[18] Kürt Muhsinzade Hasan Efendi olarak bilinen Hasan Cemali Baba'nın 1836 veya 1837 tarihinde doğup 1927 yılında öldüğü bilinmektedir. Bir dönem Tekirdağ Belediye Başkanlığı da yapan ozan sonraki süreçte Bektaşiliğe bağlanmıştır (K.K. 10).

olmayacaktır. Bu nedenle Nevruz, şehirlileşen Amuca Bektaşilerinde bile halen kutlanan bir bayram ve bir ibadet günü olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak bu bağlılık, tüm inanma ve geleneklerin halen korunduğu anlamına da gelmemektedir. Bazı gelenek ve uygulamaların sorgulandığı, gerekli olup olmadığının tartışıldığı, hatta genç kuşak tarafından bunların bilinmediği de göz ardı edilmemelidir.

Gördüğümüz Nevruz erkânı ve konuştuğumuz kaynak kişiler Nevruz'un içerisinde bulunan nevruz saatini belirleme, kaşık yağlama gibi uygulamaların günümüzde geçerliğini yitirdiğini bilmelerine rağmen gelenek açısından bu uygulamaların sürdürülmesinin önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Amuca Bektaşileri tarafından yapılan Nevruz erkânları mürşitlerin bilgilerine ve deneyimlerine göre küçük farklılıklar gösterse de yörede bunlar genel anlamda benzerdir. Temel fark muhabbetler esnasında söylenen nefeslerdedir. Bu kısmi farklılıklar yakın zamanda başlayan nefes defteri tutma ve yazılı hale getirilen erkânların paylaşılmasıyla ortadan kalkmaya başlamıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

Beydili, C. (2004). *Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük.* Ankara: Yurt Kitap.

Engin, R. & Çakır, A. (2013). Amuca Bektaşilerinde sofra ve sofra erkânı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* 65, 299-312.

Engin, R. (2004). *Amuca kabilesinde ve Trakya'da kurban gelenekleri.* İstanbul: Can.

Engin, R. (2008). *Sıradışı bir tasavvufçu: Şeyh Bedreddin.* İstanbul: IQ Kültür Sanat.

Engin, R. (2014). *Trakya ve Balkanlarda Bektaşilik ve Bektaşi Sürekleri*. Hausen (Wied): Alevi Bektaşi Kültür Enstitüsü.

Gündüz, Ş. (2007). Nevruz. *İslam ansiklopedisi* (C. 33). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Gündüzöz, G. (2015). *Bektaşi kültüründe yemek motifi.* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Küçük, A. - Küçük, M. A. (2009). *Türkistan'dan Türkiye'ye Alevilik Bektaşilik.* Ankara: Berikan.

Noyan, B. (1995). *Bektaşilik-Alevilik nedir?* İstanbul: Ant/Can.

Özkırımlı, A. (1993). *Toplumsal bir başkaldırının ideolojisi Alevilik Bektaşilik*. İstanbul: Cem.

Türkay, C. (2001). *Osmanlı imparatorluğunda oymak, aşiret ve cemaatlar*. İstanbul: İşaret.

Türkdoğan, O. (2004). *Alevi Bektaşi kimliği.* İstanbul: Timaş.

Sözlü Kaynaklar

K.K. 1. Bahtiyar Kombal, 1946 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Çeşmekolu köyünde yaşıyor. Görüşme tarihi: 08.12.2019.

K.K. 2. Cemal Erol, 1953 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Lüleburgaz'da yaşıyor. Görüşme tarihi: 08.12.2019

K.K. 3. Eyüp Aykut, 1958 doğumlu, üniversite mezunu, çiftçi, Tekirdağ ili Kılavuzlu köyünde yaşıyor. Görüşme tarihi:19.11.2019.

K.K. 4. Filiz Çetin, 1970 doğumlu, üniversite mezunu, öğretmen, Tekirdağ'da yaşıyor. Görüşme tarihi: 18.11.2019.

K.K. 5. Hasan Yıldız, 1938 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Lüleburgaz'da yaşıyor. Görüşme tarihi: 09.12.2019.

K.K. 6. Hüseyin Çakır, 1958 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Lüleburgaz'da yaşıyor. Görüşme tarihi: 09.12.2019.

K.K. 7. Levent Aktaş, 1968 doğumlu, ortaokul mezunu, esnaf, Kırklareli Turgutbey köyünde yaşıyor. Görüşme tarihi: 01.12.2019.

K.K. 8. Mehmet Şilli, 1951 doğumlu, üniversite mezunu, hekim, Tekirdağ Süleymanpaşa'da yaşıyor. Görüşme tarihi: 07.11.2019.

K.K. 9. Murat İnal, 1958 doğumlu, lise mezunu, esnaf, Tekirdağ Süleymanpaşa'da yaşıyor. Görüşme tarihi: 19.11.2019.

K.K. 10. Refik Engin, 1956 doğumlu, lise mezunu, çiftçi, Tekirdağ ili Kılavuzlu köyünde yaşıyor. Görüşme tarihi: 19.12.2020.

K.K. 11. Şevket Gürses, 1949 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi Tekirdağ Kılavuzlu köyünde yaşıyor. Görüşme tarihi: 19.11.2019.

EKLER

Fotoğraf 1-2: Mürşit gül destesini koklarken. Meydanda bulunanlara Balım Sultan İkram edilirken.

Fotoğraf 3-4: Meydanda bulunanlar gül destesini koklarken.

Fotoğraf 5-6: Saki ve Mürşit (Baba)

Fotoğraf 7-8: Mürşit makamında otururken. Çerağlar.

Fotoğraf 9-10: Süt erkânı.

Fotoğraf 11-12: Nefes icrası.
(Fotoğraflar Refik Engin'in kişisel arşivinden alınmıştır.)